

En motståndare som inte är blind bör bländas

Skenmål kan förändra motståndarens upplevelse av flygvapnets förmåga

av Kristofer Heljebrand Bohn

Résumé

Deception through the use of decoys is a key function of warfare which the Swedish Air Force does not fully utilize. Its possibilities include the redirection of enemy fire and thus the protection of one's own resources, as well as information overload of the enemy command's decision-making processes. The tactic remains in doctrines and instructions but its actual usage is under-practiced and the material too unrefined for today's warfare. The Swedish Air Force should move decisively to reaffirm its intent on and capability to deploy decoys as part of deception campaigns. A lot of ground has been lost in regards to this over the years and so the work to regain the full advantage of the tactic must start soon—preferably yesterday. Now that the ultimate goal of the Swedish Armed Forces once again is to ward off a large scale invasion by a stronger opponent, the possibility of affecting said opponent's understanding of the situation is too good to pass up, and the means by which we can accomplish it are fairly inexpensive considering what we stand to gain.

I SINA MEMOARER *Strictly Personal* från 1974 återberättar John S D Eisenhower bland annat om en ordutväxling han hade med sin far, Dwight D Eisenhower, överbefälhavare för de allierade i Europa, den 24 juni 1944. John Eisenhower hade nyligen avslutat sina studier vid West Point och såg med skeptiska ögon på när de allierade framryckte i tät formation, och långsamt därtill, över den europeiska kontinenten. Då han hade sina teoretiska lärdomar nära till hands ansåg han detta vara mot bestämmelserna och han sade då till sin far: ”Du skulle aldrig komma undan med det här om du inte hade luftherravälde.” Hans far var kort i sitt svar: ”Jag hade aldrig varit här om jag inte hade luftherravälde.”¹

Nästan exakt på dagen 150 år innan meningsutbytet mellan far och son lystrande till efternamnet Eisenhower hade spaningsballongen l'Entreprenant haft en avgörande roll i fältslaget om Fluerus, den 26 juni 1794. Idag är luften en arena som ska bestridas och helst ägas. Om vi ska ta den äldre Eisenhower på dennes ord så innebär dessa rent krasst att utan luftherravälde så hade de allierades invasion av det naziokuperade Frankrike sett högst annorlunda ut, om den ens hade varit möjlig. Luftherravälde var alltså en förutsättning för Operation Overlord, inte endast något som var önskvärt. I förlängningen av en sådan logik återfinns en försvarande parts nödvändiga ambitionsnivå, nämligen att det inte är nödvändigt att själv obesträtt

äga lufthavet. Istället krävs för att uppnå en tillräcklig tröskeleffekt mot en invasion att motståndaren aldrig kan känna sig säker på att denne själv uppnått luftherravälde.

Luftstridskrafternas förmåga skall borga för att tröskeleffekten upplevs tillräckligt stor för en eventuell angripare, i syfte att verka konfliktavhållande och stabiliserande i vårt närområde.²

Det är alltså nödvändigt att förstå en motståndares upplevelse av situationen precis som kravet på insikter om den egna faktiska förmågan, vari ligger en diskrepans som vi idag, enligt författaren, inte nyttjar till fullo. Utan att göra avkall på den kinetiska verkan som flygvapnet alltid måste vara förmögen till så har vi historiskt även nyttjat förmågor som vi idag ofta glömmer bort, förmågor som bidrar till att motståndarens upplevelse av situationen är till vår fördel. En sådan förmåga är användandet av skenmål.

Effekter av skenmål

Skenmål är enligt ovan citerade reglemente en del av de passiva luftförsvarsåtgärderna tillsammans med andra åtgärder som exempelvis utspridning och signaturanpassning, vilka alla syftar till att minska motståndarens effekt av vapenverkan. En anledning varför skenmål är en taktisk åtgärd som flygvapnet återigen bör bli bättre på att nyttja är att dessa kan få en motståndare att felanvända sina resurser. Har vi rätt underrättelser? Hur mycket av det svenska flygvapnet har vi framgångsrikt verkat mot? Är det nu rätt tidpunkt för att inleda nästa del av operationen? Frågorna utgör exempel på dilemman som vi kan påtvinga en motståndare i en redan oviss situation, och vi kan göra det med förhållandevis enkla medel.

Beroende på typ av skenmål som väljs krävs generellt inga specifika kunskaper. En falsk

JAS 59 Gripen, det vill säga en skenplattform, innebär en överkomlig kostnad, särskilt då skenmålet, om rätt använt, både kan avskräcka från angrepp och ge ett faktiskt skydd från angrepp, i och med att detta riktas mot fel mål. Vad skulle då skenmål innebära för samtida krigföring? Det är inte problemfritt att återta en förmåga som tidigare kunde åstadkommas med enkla skal eller uppblåsbara attrapper i plast. Utformningen av dagens skenmål behöver ta dagens spaningskapaciteter i beaktande, således innebärande bättre räckvidder, högre bildupplösning och teknik som uppfattar en större del av det elektromagnetiska spektrumet. Ett bra skenmål kan bidra till en övertro hos motståndaren avseende den egna förmågan.

Om vi i närtid kan förbereda skenmål på flera platser inom landet kan flygvapnets upplevda förmåga hos motståndaren bli en vilseledande och därmed effektbringande faktor när denne försöker att kartlägga vår verksamhet.

Hur vi kan arbeta

På operativ nivå kan skenmål skapa en felaktig bild hos motståndaren avseende resultaten av dennes insatser. Exempelvis kan vi, efter det att motståndaren med framgång angripit en svensk flygbas, gruppera skenmål på ett sådant sätt att basen till synes fortfarande är fullt operativ. Ett exempel på taktisk nivå är att om uppställningsplatser för verkliga flygplan bedöms vara det huvudsakliga målet för ett anfall så kan skenmål grupperade i ena änden av en start-/ landningsbana medföra dels att banan i stort förblir användbar, dels att vi på detta sätt kan ”rikta om” motståndarens insats bort från våra verkliga förmågor. En anskaffning av skenmål bör dock inte ensidigt fokusera på plattformar och farkoster. Att försvara motståndarens möjligheter att identifiera verkliga anläggningar från falska

motsvarigheter är viktigt. Bergrum som är tomma kan nyttjas som skenmål för exempelvis stridsledningscentraler, likväl som attrapper för falska bränsleanläggningar och dito ammunitionsförråd anskaffas.

Luften får aldrig vara fri för motståndaren

Skenmål har historiskt visat sig påverka operativa förlopp. De allierades ansträngningar att vilseleda Nazityskland inför Normandieinvasionen föregicks bland annat genom organiserandet av skenförband inom ramen för Operation Bodyguard. Det var, och är, viktigt att förstå vilseledning som i första hand åtgärder för att påverka motståndarens val av fokus och beslutsfattande. Vi måste utgå ifrån att vi kartläggs inte bara från marken och luften utan även från rymden. Spanings satelliter inhämtar information kontinuerligt, mot vilka vi inte kan uppnå kinetisk verkan. Den effekt vi kan ha mot dessa är med åtgärder där vi kan påverka

och helst överbelasta motståndarens beslutsunderlag och därmed tvinga denne till dysfunktionella åtgärder. Skenmål kan här vara effektiva för att reducera verkan av motståndarens insatser.

Tröskel skapas genom att kostnaderna för angrepp är orimliga för angriparen.³

Återtagandet av förmågan till insatser med skenmål bedömer författaren som en angelägen och kostnadseffektiv åtgärd. Detta gäller på såväl operativ som taktisk nivå, exempelvis för att bidra till ökad tröskeleffekt eller för att öka överlevnadssannolikheten för enskilda flygbaser och där baserade flygplan. Att teoretisera kring här diskuterad förmåga utan att konkret äga den riskerar att lura oss att tro att den är tillgänglig. Materielen måste tas fram och övas med. Förmågan behövs nu!

Författaren är fänrik och tjänstgör vid Luftstridsskolan.

Noter

1. Eisenhower, John s D: *Strictly Personal*, Doubleday, Garden City 1974, (förf översättning).
2. Nagy, Gabor (dåvarande flygtaktisk chef): *Reglemente: Taktik för luftoperationer*, Försvarsmakten, Stockholm 2017, s 5.
3. *Militärstrategisk doktrin*, Försvarsmakten, Stockholm 2016, s 6.